

*A többszólamú zenei érzék
fejlesztése.*

*Improvizáció,
manipuláció, a reprodukív
képzelet fejlesztése.*

- „Nem tud tisztán énekelni, aki mindig csak egy szólamban énekel. Az egyszólamú tiszta éneket is csak kétszólamú énekben lehet egészen megtanulni. A két szólam egymást igazítja, egyensúlyozza.”

Kodály: Énekeljünk tisztán. Előszó; 1941.

Az ezután következő témáknál sok az átfedés, hiszen itt is lesznek ritmikai, dallami feladatok, a készség- és képesség-fejlesztésnél sokat említett témák.

Az eddig megtanult zenei jelenségeket és módszereket használjuk, kicsit másképp, törekszünk a „zenei életszerűsége”.

Felelősség! Hogyan használjuk ki jól a heti 2 órát? Erről majd a következő előadásban is lesz szó. Rövid, változatos feladatokat tervezzünk!

A most következő témákat a különböző tantárgy-pedagógia könyvek más-más hangsúllyal és sorrendben tárgyalják, több jó megoldás van.

Saját tp. könyvünkben (Réti-Döbrössy: Az ének-zene tantárgy-pedagógiája) a hasonló nevű fejezetekben sok példa található ábrákkal, magyarázatokkal

A többszólamú érzék fejlesztése

Örök többszólamúságban élünk.

Figyelmünk irányultságától függően a számunkra fontos hangzásokat helyezzük

előtérbe:

hallásunkkal (éppen úgy, mint látásunkkal)

állandóan szelektálunk,

megosztjuk a figyelmünket.

A környező világ hanghatásai számtalan rétegből állnak:

zajok, zörejek, utcai hangok,
a természet hangjai, beszédhangok,
zenei hangok, stb.

A *többszólamúság* olyan figyelemmegosztást igényel, amely egyidejűségében több rétegű.

Célunk, hogy *kisiskolás kortól* (óvodától?) kezdve

- hozzászoktassuk a gyerekeket a többszólamú zenei *megszólalásokhoz*,

- fejlesszük a többszólamú *zenei* hallás iránti érzéküket,

- s így a *valódi többszólamúságot* minél hamarabb elérhessük.

Ehhez először az egyszólamú zenélésben kell jártassá válniuk!

A zenei nevelés során egyik fontos feladatunk, hogy minél több ritmus-, ill. dallamfordulatot raktároztassunk el zenei emlékezetünkben.

Kodály szavai:

„Fokozatos, de következetes legyen az átmenet egyszólamúságról többszólamúságra. Már egyes ritmuselemek, hangközök begyakorlása is nagyobb érdeklődést kelt, ha két csoport *felváltó* énekével, játékosan történik.”

Fontos!

A többszólamú érzék zenei fejlesztése szervesen kapcsolódik a képességfejlesztéshez, zenehallgatóvá neveléshez!

Ne várjunk vele, keressük a lehetőségeket és éljünk velük minél gyakrabban!

De vigyázzunk, csak olyan ritmus-, dallamfordulatot használjunk, amelyben TUDOTT (automatizált, azaz készségszintű) fordulatok (nem csak elemek) szerepelnek!

Szerencsés, ha ismert dalok ritmusát, dallamát vesszük alapul.

Megvalósítás:

Ritmikai feladatok:

Mondóka + egyenletes járás (esetleg ritmustaps)

Ritmusvisszhang (folyamatosan, szünet nélkül, a tanító mérőjével; fokozatosan nehezítve)

Ritmus-felelgetős (lehetőleg négy ütésnyi)

Reprodukció (fokozatosság!):

Ritmus quodlibet (kártyák összekeverése, azonos dalhoz tartozókat azonos színnel)

Ritmuskánon (tábláról, vagy csak hallás után – nehéz!)

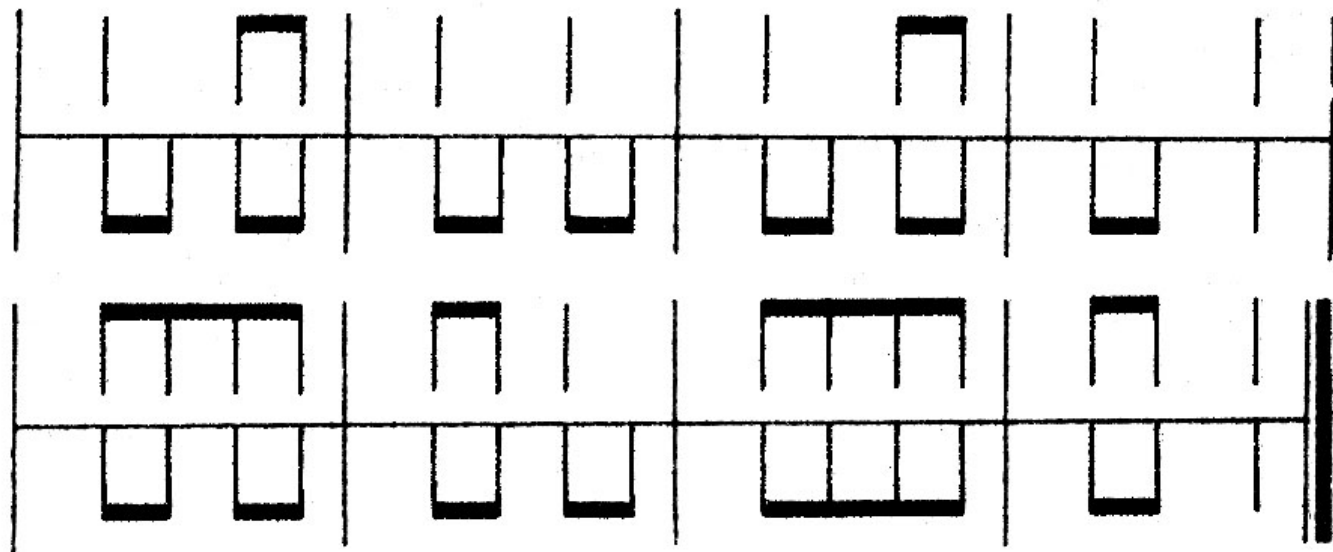
Kétszólamú ritmusgyakorlat

(pl. két „nóta” ritmusa azonos időben – köv. dia)

Hanem ilyet még nem próbáltunk! Egyik csoport egyik, a másik egy másik nótát kopog
el, például így:

1. csop. Esik az eső:

2. csop. Szébb a páva:

Dallami feladatok:

Dal + mérőjárás

Felelgetős (tanító kézjele alapján vagy
könyvből)

Tíz kérdés:

mi

szó

lá

Tíz felelet:

1. Közép erősen

| | |
szó   mi   szó?

Közép erősen

| | |
szó   mi   -dó!

2. Halkan

| | |
lá   szó   mi?

Halkan

| | |
lá   szó   dó!

3. Élénken

□   □ |
lá-lá szó-szó mi?

Lassan

□ | |
mi-mi szó dó!

4. Halkan

□   □ |
mi-mi dó-dó szó?

Közép erősen

| □ |
szó szó-szó dó!

5. Közép erősen   □   □ | Halkan   □ | |
szó-lá lá-szó mi?
6. Halkan   □   □   □ | Közép erősen | □ |
szó-lá lá-szó mi-mi mi?
7. Halkan | | | Halkan   □   □ |
szó   lá   szó?
8. Lassan, halkan | | | Élénken   □   □ |
mi   mi   mi?
9. Közép erősen   □   □ | Halkan   □   □ |
lá-szó mi-lá szó?
10. Halkan | | | Élénken   □   □ |
mi   lá   mi?

dó-dó mi mi!

dó mi-mi mi!

mi-dó mi-dó mi!

szó-szó mi-szó dó!

lá-lá szó-szó mi!

lá-szó mi-szó dó!

Elkészönnek:

| □   □ |
lá szó-szó mi-mi mi

□   □   □ |
szó-szó mi-szó dó-dó dó

Ezt a jó tréfát máskor is megcsinálhatjuk.

Tanító tartott kézjeléhez másik szólam

Tisztán énekeljük:

s _____

s _____
f _____
m _____

s _____
f _____
l _____
s _____

d _____

d _____
s _____
f _____
m _____

d _____

l _____

l _____
s _____
f _____

f _____

f _____
m _____
r _____

r _____

l _____
s _____
f _____

Dallam-quodlibet (minta alapján, jól együttcsengő dalokkal!)

The image shows a musical score for a quodlibet exercise. It consists of two staves of music in D major (two sharps) and 2/4 time. The melody is simple and repetitive, consisting of quarter and eighth notes. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllables that span across notes. The lyrics are: "Zsipp, zsupp, ken - der - zsupp, Ha meg - á - zik, ki - dob - juk. A - ki nem lép egy - szer - re, Nem kap ré - test es - té - re."

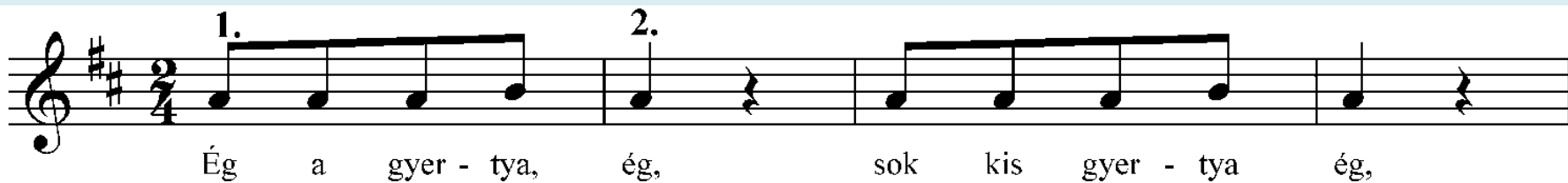
Zsipp, zsupp, ken - der - zsupp, Ha meg - á - zik, ki - dob - juk.

A - ki nem lép egy - szer - re, Nem kap ré - test es - té - re.

Dal + osztinató

(osztinató „megközelítése” – felismertetés és megnevezés; vagy reprodukció – tábláról, könyvből)

Kánon (de akár Quodlibet is lehet)

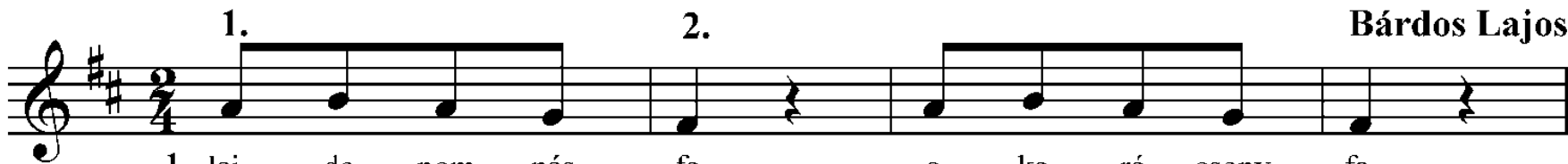

1. 2.
Ég a gyer - tya, ég, sok kis gyer - tya ég,

Jaj, de szép a ka - rá - csony - fa, ég - jen so - ká még!

Bárdos Lajos

1. Jaj, de pom - pás fa a ka - rá - csony - fa,
2. Min - den á - ga ég, gyö - nyö - rû - en ég!

nincs ár - nyé - ka, csak já - té - ka, jaj, de pom - pás fa!
Ka - rá - csony - fám csil - log, mint a csil - lag - fé - nyes ég.

2, vagy akár 4 szólam is lehet mindkét dal!

1. (2.) 2. (3.) népdal (Weöres S.) (4.)

1. In - gó - bin - gó, ki - ke - le - ti nád - szál,
2, Recs - csen - rop - pan je - ge - nye - fa - ké - reg,

vár - nak lur - kók o - da - ki - a ház - nál.
vár - nak lur - kók kö - szön - te - ni té - ged.

1. (2.) 2. (3.) Szőnyi E. - Weöres S. (4.)

1. Jöt - tem ka - ri - kán, ki - csi ta - li - gán,
2. Kor - dé, ko - co - gó ta - li - ga - ke - rék,

há - rom vé - ka fü - le - mü - le é - ne - kel a fán.
há - rom vé - ka jó - kí - ván - ság, áld - jon meg az ég!

1.

2.

Meg - fog - tam egy szú - nyo - got, na - gyobb volt egy ló - nál;

Ki - sü - töt - tem a zsír - ját, több volt egy a - kó - nál.

A - ki ez - tet el - hi - szi, sza - ma - rabb a ló - nál.

A - ki ez - tet el - hi - szi, sza - ma - rabb a ló - nál.

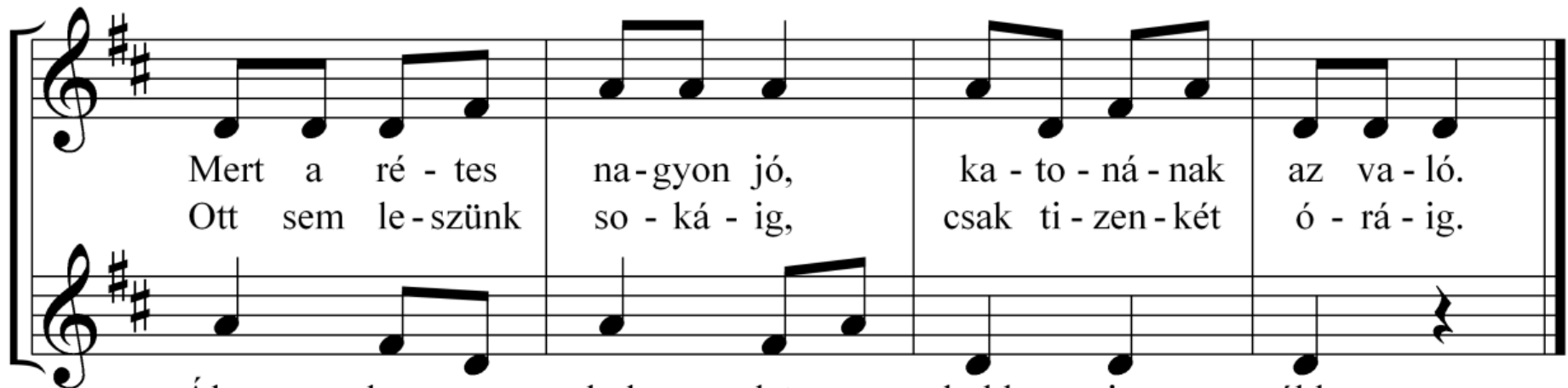
Komponált dalok – nehéz!

Minták:

1. A - ki nem lép egy - szer - re, nem kap ré - test es - té - re.
2. Nem me - gyünk mi mesz - szi - re, csak a fa - lu vé - gé - re.

1. Lá - tom a hol - dat, a hold is lát,
2. Né - zem a hol - dat, a hold is néz,
I see the moon and the moon sees me,

Mert a ré - tes na - gyon jó, ka - to - ná - nak az va - ló.
Ott sem le - szünk so - ká - ig, csak ti - zen - két ó - rá - ig.

Ál - dom a hol - dat, a hold is áld.
Fényt vet az ég - re egy tit - kos kéz.
Good bless the moon and the moon bless me.

Módszertani tanácsok

1. A tanító legyen képes önállóan megszólaltatni az összes kétszólamú ritmikai és dallami feladatot.
2. Amíg az osztály nem tudja az adott feladatot biztonságosan megszólaltatni, a tanító mérőkoppja vagy dobbantása jól hallható legyen.
3. Ha énekes feladatot végeznek, az ütemek első hangjait beénekelheti a tanító segítségként az egyes szólamokba, amíg nem képesek önállóan, hibátlanul megszólaltatni.

4. Ritmososztinátónál előbb az osztály fele hangoztassa a fő szólamot, ill. a kíséretet, majd egyre kisebb csoportok, végül próbálkozhatunk egyénileg is, egy-egy ügyes gyerekekkel megszólaltatva mindkét szólamot.

5. Vigyázzunk, hogy jól illeszkedjen formailag a dalhoz az osztinató: bipódikus dallamhoz 1 vagy 2 ütemet, tripódikushoz 1 vagy 3 ütemes kíséretet kapcsoljunk! (és természetesen eltérjen a dal ritmusától is).

6. A többszólamú ritmus megszólaltatásának színesítéséhez használjuk ki a gyerekek gazdag fantáziáját a zajt keltő eszközök terén is (dióhéj, sajtos dobozok, háztartási eszközök, stb.)

7. Hasznos minden többszólamú megszólaltatás kontrollálásához egy „figyelő csoportot” kijelölni, akik hallgatóként követik a muzsikálást, majd véleményezik is, kiemelve a jót és szépet, de nem elhallgatva a hibákat!

8. A többszólamra-figyelés képességét fejleszthetjük a zenehallgatások során is. Előző órán megtanítva a fődallamot vagy dallamrészleteket, a zene hallgatásakor hozzádúdolva – esetleg ritmusrészletet megszólaltatva – az előadás részeseivé válnak, s így a közös muzsikálás maradandó élményét nyújthatjuk növendékeinknek.

A reprodukív zenei képzelet fejlesztése

A ritmikai és dallami készségfejlesztés során a tanulók sokoldalú gyakorlatra tesznek szert különféle ritmus- és dallammotívumok hangoztatásában, felismerésében, lejegyzésében és jelről való reprodukciójában.

Ugyanakkor tudatossá válik a tanulóknál, hogy ezek a motívumok nemcsak egy-egy dal egyedi jellemzői, hanem a zene **általános szerkezeti elemei**, amelyek különféle dallamokban más-más kombinációban fordulnak elő. A dalanyagból ezeknek a szerkezeti elemeknek összeillesztési módjai is kielemezhetők, általánosíthatók.

A készségfejlesztés eredményeképp tehát a tanulók tudatában sokféle ritmus és dallammotívum él a dalanyagtól már függetlenül, és ismerik a motívumok összekapcsolásának egy-két módját, változatát.

Szabad zenei szerkesztés (manipuláció)

Az improvizatív készség fejlesztéséhez szükséges.

Játékos formában már első osztálytól kezdve alkalmazzuk.

Sok a hasonlatosság a ma említett korábbi pontokkal, valamint a képességfejlesztésről szóló előadásokban, főként Bánki Veráében.

A zenei tapasztalatok („zenei szótár”) szabadabb alkalmazásával:

Szabad zenei szerkesztés (manipuláció)

Improvizáció (= rögtönzés)

Szabad zenei szerkesztés (manipuláció)
= adott részegységek szabad variációja

Néhány példa:

Ritmus v. dallammotívumok sorrendjének meghatározása, vagy válogatás közülük.

Ritmusszaporítás vagy -fogyasztás

Dalmontázs

pl. mrdr d l, ddr m z l,l, t, dd r mdrd l, l,

Szöveg variációja

Adott dalhoz másik, azonos ritmusú dal szövegének társítása (pl. Házasodik a tücsök + Még azt mondják)

Ugyanaz a dal más karakterrel énekelve

Improvizáció

Leggyakoribb helyzetek:

Mondókára dallam rögtönzése, megadott minta szerint.

Kérdésre felelet rögtönzése (ritmus, továbbá dallam szolmizálva vagy szöveggel)

Dallam- vagy ritmussorok befejezése

Hiányzó részek kitöltése (ritmus vagy dallam)

További játékos feladatok: (elsősorban ritmusra)

Dominó

Kígyó

Köszönöm a figyelmet!